

נושא המפגש: איסוף ילדים שורדי שואה מהרחובות

מתאים לכל הגילאים מחט"ב ומעלה.

מסגרת הזמן: כשעה וחצי.

במפגש זה המשתתפים יחשפו לתופעה של ילדים שנותרו ממשפחתם והם חיים ברחוב -דואגים לעצמם לאוכל ולמקום לינה. תמיד דרוכים, יודעים שהעולם הוא מקום רע ומסוכן, במיוחד מבוגרים. הם עסוקים בהישרדות. המשתתפים יחשבו על דרכים לרכוש את האמון של ילדים אלו, ויכירו דרכים בהן נהגו מתנדבים יהודים לרכוש את האמון של הילדים.

מטרות הפעילות

- התבוננות מזווית נוספת על אוכלוסיית הילדים שורדי השואה.
- היכרות עם בעיית הילדים שגרים ברחובות לאחר המלחמה – מצבם האישי, התנאים והסביבה הפיסית והרגשית שבה הם נמצאים.
- הכרה והבנה של התהליכים הראשונים להצלת ילדים לאחר המלחמה.

עזרים לפעילות

- נספח 1 – סיפורים על איסוף ילדים ברחובות [מאתר טרסה](#).
- [השיר](#) המלווה את הסיפור "ילדים, מנזרים והשיר".

מהלך הפעילות:

מחלקים את המשתתפים לקבוצות של 4 – 5 משתתפים. מציגים במליאה את הסיטואציה של ילדים שגרים ברחוב, את המשימה הקבוצתית ואת הדמויות אותן המשתתפים צריכים לייצג.	הצגת הסיטואציה והתארגנות בקבוצות (כ- 15 דק')
הכנת תכנית פעולה בכל קבוצה .	דיון בקבוצות – הכנת תכנית פעולה לביצוע המשימה. (כ- 20 דק')
הצגה במליאה של תוכניות הפעולה שהוכנו בקבוצות ומנהלים דיון בהצעות השונות.	הצגה במליאה של תוכניות הפעולה. (כ- 20 דק')
המשתתפים יקראו שני סיפורים על איסוף ילדי רחוב. הקריאה תתבצע מהאתר במחשב, בטלפון הנייד, או מדפים עליהם הסיפורים מודפסים. בתום הקריאה העצמית יתקיים דיון במליאה על דרכי הפעולה לשכנוע ילדי רחוב שהוצגו בסיפורים, ועל רעיונות מהסיפורים שיכולים להשפיע על התוכניות שהקבוצות גיבשו.	קריאה עצמית של שני סיפורים על איסוף ילדים ודיון במליאה .

הצגה במליאה של הסיטואציה ושל המשימה

אתם צוות של בוגרי תנועות נוער בפולין - גברים ונשים בגילאים 17 – 23. במהלך המלחמה הצלחתם לברוח לאזורים בשליטה רוסית, ומיד בתום המלחמה (קיץ 1945) חזרתם לפולין. לאחר שהבנתם את השבר הנורא שקרה למשפחותיכם ולקהילות היהודים, החלטתם שיש להגשים את המטרה של התנועות החלוציות ולצאת למסע לארץ-ישראל. הבנתם שעכשיו עליכם להישאר בפולין כי השורדים יהיו זקוקים לסיוע בסיסי, והחלטתם להישאר בפולין ולעזור לתנועת הבריחה.

ממרכז הבריחה הטילו עליכם משימה לאסוף קבוצות של **ילדים שחיים ברחוב** ולהביאם לבתי הילדים של הבריחה. שם ידאגו לילדים, יהיה להם אוכל, הם יהיו מוגנים, יטפלו בהם ויביאו אותם לארץ ישראל.

מציגים למשתתפים את השאלה:

- מה זה אומר לדעתכם "ילדים שגרים ברחוב"?

מאפשרים למשתתפים להעלות השערות ומשלימים את המידע:

קבוצות של ילדים יהודיים גרים בבתים הרוסים שהופצצו במלחמה. הם גרים בחבורות- חלקם מוכרים גפרורים וצויד שמצאו ברחובות, והם גונבים בשווקים אוכל. מדי פעם הם נתפסים בשעת גניבה, מרביצים להם ומאיימים למסור אותם למשטרה. אין להם צויד שגרתי שיש בכל מקום מגורים, הם לנים על הרצפה ללא שמיכות או אמצעי חימום. לרוב הם רעבים וקר להם. הם לא סומכים על אף אחד, במיוחד לא על מבוגרים. אלו, לדעתם, הכי מסוכנים. הילדים יודעים שהם יהודים, מה שמגביר את החשש שלהם ממבוגרים או מנוער פולני שמסתובב ברחובות. הילדים הגיעו ממקומות שונים- חלקם היו במחנות, חלקם התחבאו כל המלחמה ביערות. חלקם היו עם פרטיזנים ביערות וחלקם ברחו ממשפחות שהצילו אותם, ובדרך כלל המשפחות גם ניצלו אותם. מרביתם לא יודעים מה קרה להוריהם ומשפחתם, או שהם יודעים בוודאות שכולם נרצחו, נהרגו או מתו מסיבות אחרות.

הצגת המשימה לעבודה בקבוצות

בכל קבוצה עליכם להכין תוכנית פעולה- איך לחבור לקבוצת ילדים הגרים ברחוב. בפעולות שאתם מתכננים עליכם לחשוב ולהתייחס לדרכים שבהן:

- תרכשו את האמון של קבוצת ילדים שגרה ברחוב.
- תצליחו לשכנע אותם לבוא איתכם, לוותר על העצמאות שלהם ולהצטרף לבית ילדים של הבריחה.

תכננו את שלבי הפעולות שלכם.

הצגת תוכניות הפעילות במליאה

נציג מכל קבוצה יציג במליאה את תוכנית הפעילות שהעלו חברי קבוצתו. אחרי כל הצגה משוחחים במליאה על המרכיבים השונים של כל תוכנית, ועל התלבטויות שליוו את תכנונה. בדיון על דרכי הפעולה שיוצעו על-ידי הנציג מכל קבוצה, חשוב לעודד את שאר המשתתפים להביע דעה על מרכיבי ההצעה. כל דעה שתוצג צריכה להיות מלווה בנימוקים.

קריאת סיפורים על איסוף ילדים ברחובות ודיון

מכוונים את המשתתפים לאתר "טרסה" לסיפורים על הבריחה:

<https://tarasa.me/premium/61803a8cb06a5b006c6d6995>

יש להנחות את התלמידים לגולל את המסך אל הסיפורים שמתחת למפה, ולמצוא את הסיפורים:

ילדים, מנזרים והשיר

יש מי שישמור עלינו

לשימוש ללא מחשב או סמארטפון - הסיפורים מצורפים כאן בנספח 1 ובנספח 2.

מבקשים מכל משתתף לבחור אחד משני הסיפורים ולקרוא אותו.

דיון על התרומה של הסיפורים לביצוע המשימה בקבוצות

יש להבהיר:

החיילים (בסיפור "ילדים, מנזרים והשיר") – הם חיילים יהודים מארץ ישראל שהתנדבו לשרת בצבא הבריטי ובמקביל לתפקידם הצבאי איתרו שורדים, דאגו להם וסייעו לתנועת הבריחה. החייל (בסיפור "יש מי שישמור עלינו") – הוא יהודי מפולין שבמהלך המלחמה התגייס לצבא הפולני כדי להילחם בנאצים. בתום המלחמה, כשהוא עוד מגויס לצבא הפולני סייע גם לפעילות של תנועת הבריחה.

לאחר הקריאה העצמית של הסיפורים מבקשים משני משתתפים לספר בקיצור את הסיפור שקראו, כך שכל המשתתפים יכירו את שני הסיפורים. ושואלים: מה מאפיין את הדרך שבה בחרו שני החיילים כדי לשכנע את הילדים?

- האם הסיפורים נתנו לכם כיוון או רעיונות נוספים לדרכים לשכנע ילדים לתת אמון בפעילי הבריחה ולהאמין שיש מי שרוצה לדאוג להם ושיהיה להם טוב?

בדיון על הסיפור "ילדים, מנזרים והשיר" מומלץ להשמיע את השיר המלווה.

חשוב להדגיש בדיון שהמשותף בין שני הסיפורים היא הסבלנות הרבה שהפגינו החיילים בניסיון להתחבב על הילדים, והשימוש באובייקטים שמוכרים לילדים – שפה מוכרת מהבית (אידיש), שיר מוכר, שוקולד, כסף ובעיקר הרבה אמון בילדים והבעת אהבה.

נספח 1 - הסיפור: ילדים, מנזרים והשיר

מתנדב מישראל לצבא הבריטי, איגרא סיפר:

כמה שבועות לאחר שחרור רומא, ביולי 1944, הגיעו פלוגות ההנדסה של מתנדבי היישוב לצבא הבריטי לרומא. החיילים עסקו בשיקום מבנים, כבישים ותשתיות מים. הם הקימו "משרד לארץ ישראל", שבו בתי ספר וגני ילדים למאות ילדים שורדים וכן מרכז מידע לאיתור קרובי משפחה. ברומא, הסתובבו מאות ילדים פליטים יהודים – איטלקים ופליטים ממזרח אירופה שרובם הוסתרו במהלך המלחמה במנזרים. בכניסה לוותיקן עמדו נערים לבושי סחבות ויחפים והציגו את סחורתם: צלבים קטנים וגדולים. מרבית הילדים, הגדולים והקטנים, הסתירו את יהדותם אך יצאו לרחוב כדי למצוא פרנסה.

אחד החיילים, נפתלי איגרא, שעסק בתקופה זו באיתור ילדים במנזרים, סיפר שהוא וחבריו היו יושבים על המדרכה, קרוב לוותיקן ושרים באידיש שירים שהכירו מה"חדר" בפולין. בעיקר את השיר "חדר קטן". בהתחלה, הם שרו בקול רם והילדים עמדו מרחוק והסתכלו עליהם. לאט לאט הנמיכו את קולם וחלק מהילדים התקרבו. הם שרו שוב ושוב עד שחלק מהילדים הוציאו מתחת לחולצותיהם הבלויות שרשרת עם מזוזה קטנה, או תמונה של אבא או אמא. נפתלי איגרא הוציא שוקולד, שהיה תמיד בכיסו, וחילק לילדים. כך הסיפור חזר על עצמו יום-יום. יום אחד כשהגיע למקום ישב ילד קטן על המדרכה וזמזם בשקט את השיר "חדר קטן". איגרא התיישב לידו והצטרף אליו לשירה. לאט ועם הרבה שוקולד, ומילים חמות ואוהבות הילד התחיל לדבר. איגרא סיפר שדמעות של התרגשות זלגו מעינו כאשר שמע את הסיפור. הילד בכף ידו הקטנה והמלוכלכת ליטף את פניו של החייל ולקח אותו למנזר בו הוא שהה.

להפתעתו הגדולה של החייל במנזר שהו כ- 20 ילדים וילדות בני 5 עד 16, ללא אף מבוגר. הבוגר ביניהם סיפר ששתי הנזירות שטיפלו בהם במסירות ברחו כשצבא בנות הברית הגיע לעיר. מאז הילדים היו לבד. התפרנסו ממכירת צלבים, ניהלו את חייהם, והגדולים דאגו לקטנים וכל אחד לחבריו.

החיילים לקחו את הילדים לבית הילדים של תנועת הבריחה ובהמשך העלו אותם על אוניית מעפילים, שלקחה אותם לארץ ישראל.

(על-פי זיכרונותיו של החייל נפתלי איגרא)

הקלטה של השיר עם תמונות נהדרות:

youtube.com/watch?v=QD6Xnit8fOw&list=PLy0fKenzzwS1sb0rR5BUga-vSRMtQ1vVT&index=4

הקלטה של השיר בתרגום לעברית

נספח 2 - הסיפור: יש מי שישמור עלינו

פעיל "הבריחה" לאופר סיפר:

מייד עם תום המלחמה שוטטתי ברחובות העיר צ'נסטוחובה (בפולין), כשאני עדיין במדי הצבא הפולני, בתקווה למצוא ילדים יהודים ולאסוף אותם. שמתי לב לקבוצה של כ-20 ילדים בני גילים שונים, מלכלכים, לבושים בקרעי בגדים, שפעלו באופן מאורגן. הם הסתתרו בבית הרוס. ניגשתי אליהם לשוחח אתם. תחילה הם סירבו לדבר אתי, התעקשתי ובהמשך נעתרו לי אט אט. הם סיפרו שהם מתקיימים מתפוחי אדמה שהם גונבים בשוק ושהם לא צריכים אף אחד ולא מאמינים לאף אחד.

סיפרתי להם, שאני יהודי ושישנם בתים מיוחדים לילדים יהודים שיש בהם הרבה אוכל, ומורים וילדים יהודים נוספים. הצעתי להם לבוא אתי. הילדים לא האמינו לי וסירבו לבוא. השארתי להם את כל הכסף שהיה עליו וקצת ממתקים שהיו בכיסי.

למחרת, חזרתי והמשכתי לשוחח אתם. סיפרתי להם על בתי הילדים ועל ארץ-ישראל אליה ייקחו אותם. חזרתי אליהם מספר פעמים לבסוף פרצו כמה מהילדים הקטנים בבכי, ושאלו "האם באמת ישנם עוד יהודים ואם הם באמת רוצים לעזור לנו?"

מנהיגת הקבוצה, ילדה כבת 12, נעתרה לבסוף להזמנתי והקבוצה הועברה לוורשה ל"קיבוץ" הראשון שהוקם, שהיה משותף לתנועות דרור והשומר הצעיר. קבוצת ילדים זו נדדה בהמשך ברחבי אירופה, ולבסוף הגיעו כולם לארץ-ישראל.

(על פי: א. דקל "שרידי חרב")